
Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sreda, 29. avgust 2012

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**Strukturirane naloge****1. Identiteta in kultura**

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	3	<ul style="list-style-type: none"> ♦ prilagajanje družbi / sprejemanje njene kulture / inkulturacija ♦ prevzemanje in opravljanje različnih vlog / učenje družbeno sprejemljivega vedenja ♦ oblikovanje identitete in osebnosti 	Za vsak odgovor 1 točka, skupaj 3 točke.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	2	♦ podrobneje predstavijo enega od ustreznih navedenih vidikov socializacijskega procesa	Pri točkovanju se upošteva razumevanje izbranega vidika in izčrpnost predstavitve.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3.1	1	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ »divji deček« iz Aveyrona ♦ »volčji deklici« iz Midnapora v Indiji ♦ primer izolirane deklice Genie iz ZDA ♦ primer izolirane deklice Ane iz ZDA ♦ kakšen drug dokumentirani primer 	
1.3.2	3	dve od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ nezmožnost pokončne hoje in nadzora izločanja ♦ nezmožnost govora ♦ pojav duševne in telesne »prizadetosti« ♦ nerazvitost socialnih veščin ♦ pogosto zgodnja smrtnost ♦ nezmožnost kasnejšega napredka 	V celovit odgovor povezane telesne in psihosocialne posledice, 3 točke.
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	2	štiri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ družina ♦ šola ♦ mediji ♦ vrstniške skupine ♦ druge institucije, ki sodelujejo v socializaciji 	Za najmanj dva ali tri navedene dejavnike 1 točka, za navedbo vseh štirih dejavnikov 2 točki.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	1	♦ šola	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	2	<p>predstavitev dveh od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ Je formaliziran proces. ♦ Opredeljenost s formalnimi, vnaprej določenimi pravili. ♦ Ima svoj poseben ritem dela, hišni red, razporeditev snovi. ♦ Ima posebne formalno določene izobraževalne cilje. ♦ Je prenašalka univerzalnih družbenih vrednot. ♦ Prevladujejo formalni, brezosebni odnosi. ♦ Vsakdo se ocenjuje po enakih, univerzalističnih merilih. ♦ Prevladujeta tekmovalnost in usmerjenost k dosežkom. ♦ Je posrednica med družino in družbo. ♦ Je model družbenega sistema ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	2	<p>predstavitev dveh od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ gre za prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo ♦ pomeni premik odraslosti v kasnejše obdobje ♦ gre za podaljševanje odvisnosti od staršev in različnih, predvsem šolskih institucij ♦ ohranjanje družbene podrejenosti ♦ preizkušanje različnih socialnih vlog in življenjskih slogov ♦ možnost oblikovanja posebnih mladinskih subkultur ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	2	<p>razlaga ene od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ podaljševanje šolanja ♦ težave pri iskanju zaposlitve in dolgotrajno ohranjanje ekonomske odvisnosti ♦ sodelovalen in podporniški odnos s starši ter ohranjanje nesamostojnosti ♦ negotova prihodnost, povezana z različnimi tveganji ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	2	<p>pojasnitev dveh od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ Prehod v odraslost je bil sorazmerno hiter in povezan z biološkim dozorevanjem. ♦ Pomenil je tudi statusni preskok, povezan z novimi pravicami in odgovornostmi. ♦ Položaj posameznika je temeljil na pripisanem (družinskem) statusu, z majhno možnostjo izbire. ♦ Prehod v odraslost je bil povezan s posebnimi obredi. ♦ Odraščanje ni bilo povezano s toliko čustvenimi pretresi in konflikti. 	

2. Družbene različnosti in neenakosti

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	1	♦ funkcionalizem	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	3	tri od: ♦ družbena neenakost prispeva k blaginji in ohranjanju družbenega sistema ♦ poudarja individualne sposobnosti ♦ na pomembne položaje pridejo ljudje s pravimi sposobnostmi ♦ pomen pridobljenega statusa ♦ slojevitost kot motivacijski dejavnik ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	3	tri od: ♦ ekonomsko stanje (dohodek, premoženje) ♦ družbena moč (uveljavitev interesov kljub nasprotovanju drugih) ♦ družbeni ugled (količina spoštovanja, ki so je posamezniki deležni v družbi)	Za samo naštete dve ali tri pravilne razsežnosti 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	1	♦ neuskkljenost med razsežnostmi socialnega statusa, med ekonomskim stanjem, ugledom in družbeno močjo	
	1	♦ dobro plačani športniki z nizkim družbenim ugledom ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	1	♦ statusni simboli	Za en konkreten primer 1 točka.
	1	ena od: ♦ materialne dobrine (npr. blagovne znamke, avtomobili, stanovanja v prestižnih četrtih itd.) ♦ luksuzna potovanja ♦ ukvarjanje z določenimi športi ♦ povezovanje v elitne klube/združenja ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	1	razlaga ene od: ♦ Da je določen vnaprej, z rojstvom ali s primarno socializacijo v družbenem okolju. ♦ Odvisen je od lastnosti, na katere posamezniki nimajo vpliva (rasa, spol, družinsko poreklo, verska, etnična pripadnost).	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	1	♦ Večji pomen pridobljenega družbenega statusa.	
	2	dve od: ♦ V modernih družbah se je povečal vpliv izobrazbe in poklica. ♦ Povečala se je geografska mobilnost ljudi. ♦ Globalizacija zmanjšuje vpliv tradicije, sekularizacija je zmanjšala vpliv religije v družbi ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ stanovski sistem / stanovi	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	2	razlaga dveh od: ♦ je zaprta oblika družbene slojevitosti ♦ ni tako skrajna kakor kastni sistem ♦ položaj človeka je pravno določen ♦ vključuje sistem pravic in dolžnosti, ki so določene za vsak sloj ♦ velik pomen pripisanega družbenega statusa ♦ izjemoma dopušča možnost prehajanja med stanovi s porokami, z dodeljevanjem plemiških nazivov ♦ legitimira se z religijo	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.10	2	♦ Gre za spremembo družbenega statusa, bodisi navzgor (napredovanje/zvišanje statusa) bodisi navzdol (nazadovanje/znižanje statusa).	

3. Odločanje v skupnosti

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1.1	1	♦ socialno državo / državo blaginje / državo, ki poskrbi za socialno varnost	
3.1.2	1	♦ v ožjem smislu	
3.1.3	3	♦ oblast ♦ ozemlje ♦ prebivalstvo	Za vsak konstitutivni element 1 točka.
Skupaj	5		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	1	♦ demokracija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	3	tri od: ♦ možnost izbire oblasti ♦ možnost zamenjave oblasti ♦ svoboda izražanja ♦ svoboda političnega organiziranja ♦ tekmovanje med različnimi političnimi subjekti ♦ ločitev med vejami oblasti ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	1	pojasnitev ene od: ♦ Omogočajo izražanje različnih interesov. ♦ Omogočajo artikulacijo političnih idej. ♦ Nadzorujejo druga drugo. ♦ Omogočajo državljanom različne izbire. ♦ Prispevajo k preglednosti političnega sistema ♦ Prenos interesov s področja civilne družbe na področje politike ...	Za eno ustrezno navedbo 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	1	♦ Politične stranke si prizadevajo osvojiti oblast, interesne skupine pa želijo na oblast vplivati za uresničevanje nekaterih interesov	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	5	pet od: ♦ volilna udeležba ♦ referendumsko udeležbo ♦ podpisovanje peticije ♦ podpisovanje referendumske pobude ♦ udeležba na demonstracijah ♦ udeležba na političnem zborovanju ♦ sodelovanje v civilnodružbenem gibanju ♦ članstvo/aktivnost v politični stranki ♦ članstvo/aktivnost v interesi skupini ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	4	<p>navedba in pojasnitev dveh od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ jasna delitev dela ♦ hierarhična ureditev (delitev nalog prispeva k učinkovitosti, hitrosti, točnosti, pocenitvi, omogoča preglednost, nadzor, načrtovanje procesov ipd.) ♦ upoštevanje zapisanih formalnih pravil (omogoča točnost, predvidljivost, preglednost postopkov ipd.) ♦ strokovna usposobljenost uradnikov (učinkovitost zaradi ustreznega znanja ipd.), ločitev med delom in zasebnostjo (večja predvidljivost ipd.) ♦ brezosebnost (predvidljivost, učinkovitost ipd.) ...	<p>Za vsako značilnost in pojasnilo 2 točki, skupaj 4 točke.</p>

4. Družina

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Družina je skupina, v kateri prevladujejo osebni, intimni odnosi. ♦ Število članov in članic je razmeroma majhno. / Je razmeroma dolgotrajna skupnost. 	Za vsak odgovor 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	1	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Monogamija je oblika zakonske ali partnerske zveze dveh partnerjev, navadno različnega spola. 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ s sklepanjem zakonske zveze (ali s tem, kdo je primeren zakonski partner, partnerka) ♦ zakonski partnerji, partnerke morajo biti iz iste družbene skupine, kategorije (npr. glede na raso, narodnost, sloj, vero itd.) 	Za vsak odgovor 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ ekonomska ♦ reprodukcijska ali prokreacijska (funkcija biološke reprodukcije) 	Za vsak odgovor 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	4	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Družina se je iz proizvodne enote spremenila v potrošniško, se pa v družini opravi tudi veliko neformalnega dela (gospodinjska opravila, skrb za otroke, pomoč družinskim članom/članicam v različnih stiskah itd.). 	Za celovit odgovor 2 točki, sicer manj.
		<ul style="list-style-type: none"> ♦ Zmanjšalo se je število otrok v družini (oziroma rodnost se znižuje), večji pomen je dobilo načrtovanje družine, za kar je tudi več dejanskih možnosti. 	Za celovit odgovor 2 točki, sicer manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	1	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ socializacijska ♦ emocionalna 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.7	3	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Bistvena značilnost družine je prisotnost razmerja starši (ali eden od njiju) – otroci (otrok), gospodinjstvo pa je statistično-ekonomska kategorija: tvorijo ga osebe, ki živijo skupaj in skupaj porabljajo materialne in nematerialne dobrine (lahko tudi ena sama oseba). 	Za celovit odgovor 2 točki, sicer manj.
		<ul style="list-style-type: none"> ♦ Družine so večinoma tudi gospodinjstva, vendar ni vsako gospodinjstvo družina. 	Za vsak odgovor 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	3	<ul style="list-style-type: none"> ♦ S pravnega vidika je sama razveza postala razmeroma preprost postopek. ♦ Spremenjene vrednote – živeti skupaj brez sklenjene zakonske zveze ali razvezati se ni več dojeta kot kršenje družbenih norm in stigmatizirano. ♦ Zakonska zveza zaradi zaposlitve obeh partnerjev izgublja ekonomsko podlag. 	Za vsak odgovor 1 točka, skupaj 3 točke.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.9	1	♦ Družina prokreacije je družina, v kateri ima posameznik, posameznica vlogo starša.	
	1	♦ Družina orientacije je družina, v kateri ima posameznik, posameznica vlogo otroka.	
Skupaj	2		

Skupno število točk IP 1: 40

IZPITNA POLA 2

Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje pomembnih elementov za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditve je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirane. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezne in sociološko relevantne. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ demokratizacijo izobraževalnega sistema in povečano (splošno) dostopnost izobraževanja ♦ razmah množičnega šolanja, v šolo so vključene celotne populacije mladih (z obveznim šolanjem) ♦ podaljševanje šolanja, vse številčnejše populacije se vključujejo v nadaljevalno šolanje ♦ razvejenost šolskega sistema in specializacija ♦ naraščanje osrednjega pomena šole kot kanala mobilnosti in pridobivanja statusa ♦ razmah izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja v različnih oblikah 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Vključijo predstavitev treh različnih sestavin religije, izbirajo izmed tistih, ki jih poznajo iz učbeniškega gradiva (religijski nauk, religijska pripoved, religijsko ravnanje, religijsko doživetje, svete reči, etična razsežnost, religijske skupnosti). ♦ V predstavitvi izbranih sestavin uporabijo ustrezne ponazoritve s primeri. ♦ Analitično ugotovijo, da se sodobne družbe po pomenu religijskih sestavin močno razlikujejo (od skrajno fundamentalističnih do skrajno sekulariziranih), ♦ ustrezno predstaviti in povezati z vsebino odgovora sekularizacijo modernih družb. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Opredelijo odklonskost kot vedenje, ki krši družbene norme (neformalne in formalne). ♦ Opredelijo anomijo kot stanje breznormnosti, položaj, ko se (mnogim) ljudem ne zdi obvezujoče upoštevanje družbenih norm, kar povečuje odklonsko vedenje. ♦ Ugotovijo, da Durkheim anomijo povezuje s hitrimi družbenimi spremembami in rastočim individualizmom, Merton pa s poudarjanjem vrednote uspeha, pri čemer nimajo vsi enakih izhodiščnih možnosti za uspešnost. ♦ Razložijo, da se (po Mertonu) posamezniki, posameznice različno prilagodijo okoliščini v skladu s svojim položajem v družbeni strukturi, in opišejo načine prilagoditve (konformizem, inovatorstvo, ritualizem, uporništvo, ubežništvo). ♦ Presojajo uporabnost koncepta anomije za pojasnjevanje odklonskosti (z njim, zlasti z Mertonovo razlago, je težko pojasniti kriminal »belih ovratnikov«, na odklonsko vedenje lahko vplivajo tudi drugi dejavniki itd.). 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Pojasnijo pomen zaščite pravic objekta raziskovanja, zlasti v družboslovnih znanostih (prepoved fizične ali psihične zlorabe, zaščita človekovih pravic, predvsem pravice do zasebnosti ipd.) in širše (ravnanje z živalmi ipd.), ter razmišljati o dilemah, ki so s tem lahko povezane (npr. kako daleč sega človekova pravica do zasebnosti ali in v kakšnem smislu je mogoče govoriti o pravicah živali ipd.). ♦ Vključijo razlago poštenosti v prikazovanju raziskovalnih spoznanj (kritičnost do postopkov in dosežkov lastnega dela, dosledno predstavljanje vseh pomembnih ugotovitev ipd.), ♦ razmišljati o odgovornosti znanstvenikov za uporabo in zlorabo njihovih spoznanj. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Opredelitev prostega časa kot področje življenja, v katerem dejavnosti izbiramo sami. ♦ Analizirajo različne načine preživljanja prostega časa različnih družbenih kategorij. ♦ Primerjajo različne načine preživljanja prostega časa teh kategorij in opozorijo na razlike oziroma podobnosti. ♦ Upoštevajo ugotovitve S. Parkerja. 	

Skupno število točk IP 2: 40